

Congresul Național al Istoricilor Români

București, 9-12 septembrie 2026

Cea de-a cincea ediție a Congresului Național al Istoricilor Români (CNIR), organizat sub egida Academiei Române și a Comitetului Național al Istoricilor din România, afiliat la International Committee of Historical Sciences (ICHS), s-a desfășurat în perioada 9-12 septembrie 2026 la Universitatea din București. Totodată, acest eveniment a fost plasat sub înaltul patronaj al Președintelui României.

Tema principală a CNIR 2026 - Istoriografia secolului XXI: Evoluții, provocări și oportunități – a invitat participanții la o reflecție critică asupra transformărilor profunde care au un impact asupra practicilor de cercetare și de transmitere a cunoașterii istorice, implicit prin raportare la surse și lectură. Într-un context global marcat de un declin accentuat al lecturii, al cărui efecte sunt tot mai vizibile în societate, această reflecție devine cu atât mai necesară. În acest context, dictonul ciceronian „*Historia magistra vitae*” este reperul care va călăuzi dezbaterile aceste ediții.

La acest eveniment Divizia de Istoria Științei prin Comitetul Român de Istoria Științei, Tehnicii și Filosofiei a propus o masă rotundă cu titlul *De la arhivă la biblioteci digitale distribuite. Noile infrastructuri ale cunoașterii în era transformării digitale*. Masa rotundă a fost prezidată de domnul profesor Tiberiu Tănase și a avut un număr de cinci speakeri, membri și colaboratori în cadrul DIS/CRIFST. Pe lângă aceștia, masa rotundă s-a bucurat de prezența mai multor cercetători și profesori universitari, atrași de subiectul propus.

Motivul propunerii temei a fost următorul: societatea trece de la digitalizare la transformare digitală prin tehnologii emergente iar astăzi nu mai vorbim doar despre digitalizarea arhivelor sau despre construirea unei biblioteci digitale, ci despre infrastructuri digitale integrate de cunoaștere și inovare. (interoperabilitatea). Considerăm că în lipsa acestei viziuni integrate, riscăm să construim arhive digitale care nu sunt accesibile cercetării globale. Iar în era transformării digitale, ceea ce nu poate fi indexat, clasificat, integrat și utiliza nu există. Printre scopurile Mesei Rotunde se pot enumera:

- Conștientizare asupra realității: Pentru a păstra relevant patrimoniul epistemic românesc, nu este suficient doar să scanăm documentele sau să creăm un portal online cu funcții de ”search”. Este necesar ca fiecare arhivă să fie digitalizată corect, cu procese eficiente de organizare, indexare și editare metadate. Toate acestea sunt apoi integrate într-o bibliotecă digitală inteligentă, vizibilă, interoperabilă și gata să fie accesată de cercetători și sisteme globale, inclusiv de inteligența artificială și tehnologiile cuantice.

- Conturarea unei direcții strategice pentru patrimoniul digital românesc.

În cadrul Mesei Rotunde speakerii s-au focusat pe cinci subiecte fundamentale specifice transformării digitale a arhivelor:

1. Arhive și Biblioteci digitale științifice (baza cunoașterii, științei, cercetării și inovării).
2. Procesele digitale prin care se trece de la Arhive la Biblioteci digitale și distribuirea lor în structuri extinse.
3. Unde se distribuie Bibliotecile digitale? (infrastructura națională - europeană - globală).
4. Cine administrează acest proces și pe ce fundament legal (guvernanța arhivelor și bibliotecilor digitale).
5. Securitatea cibernetică a infrastructurilor. Fundamentul interoperabilității prin transformare digitală.

Concluziile Mesei Rotunde s-au creionat în jurul ideii de a răspunde necesității dezvoltării de proiecte de resort printr-un ghid de bune practici care să fie pus la dispoziția tuturor celor interesați, în special instituții publice, medii de cercetare și universități. Ideea principală este de a veni în ajutorul tuturor celor care doresc să își organizeze propriile arhive astfel încât activitatea de cercetare să poată cunoaște diverse nivele de dezvoltare.

Arhivele digitale științifice sunt o colecție de resurse digitale ce conțin informații științifice, cum ar fi articole de cercetare, studii științifice, date experimentale, pre-printuri, lucrări de conferință, cărți electronice și alte materiale relevante pentru comunitatea științifică. Fiind concepute pentru a facilita accesul la resursele științifice și pentru a încuraja colaborarea și schimbul de cunoștințe între cercetători din diferite domenii științifice, ele pot fi gestionate de diferite organizații sau instituții, cum ar fi edituri științifice, universități, biblioteci sau organizații de cercetare, incluzând funcționalități avansate pentru căutare, indexare și gestionare a conținutului, astfel încât utilizatorii să poată găsi rapid și eficient resursele de care au nevoie pentru lucrările lor de cercetare sau studiu. Arhivele digitale sunt decisive în diseminarea și conservarea cunoștințelor științifice, oferind un mediu sigur și accesibil pentru stocarea și distribuirea materialelor științifice.



Figura 1. Ecosistemul digital pentru arhive științifice

De asemenea, facilitează procesul de revizuire și de evaluare a calității lucrărilor științifice, contribuind, astfel, la îmbunătățirea transparenței și fiabilității cercetării științifice. Impactul semnificativ al arhivelor digitale în creșterea vizibilității cercetării științifice se reflectă în mai multe moduri. Impactul semnificativ al arhivelor digitale în creșterea vizibilității cercetării științifice se reflectă în mai multe moduri. Disponibilitatea globală elimină barierele geografice și temporale permițând cercetătorilor din întreaga lume să acceseze lucrările științifice și datele de cercetare, beneficiind de acces rapid și facil la cele mai recente descoperiri și resurse din domeniile lor de interes. Echiparea cu instrumente avansate de căutare și filtrare, facilitează identificarea și descoperirea lucrărilor relevante pentru cercetători. Aceste instrumente permit explorarea rapidă a unui vast volum de informații, ajută la găsirea resurselor potrivite pentru proiectele de cercetare.



Figura 2. Cadrul Global de interoperabilitate a arhivelor

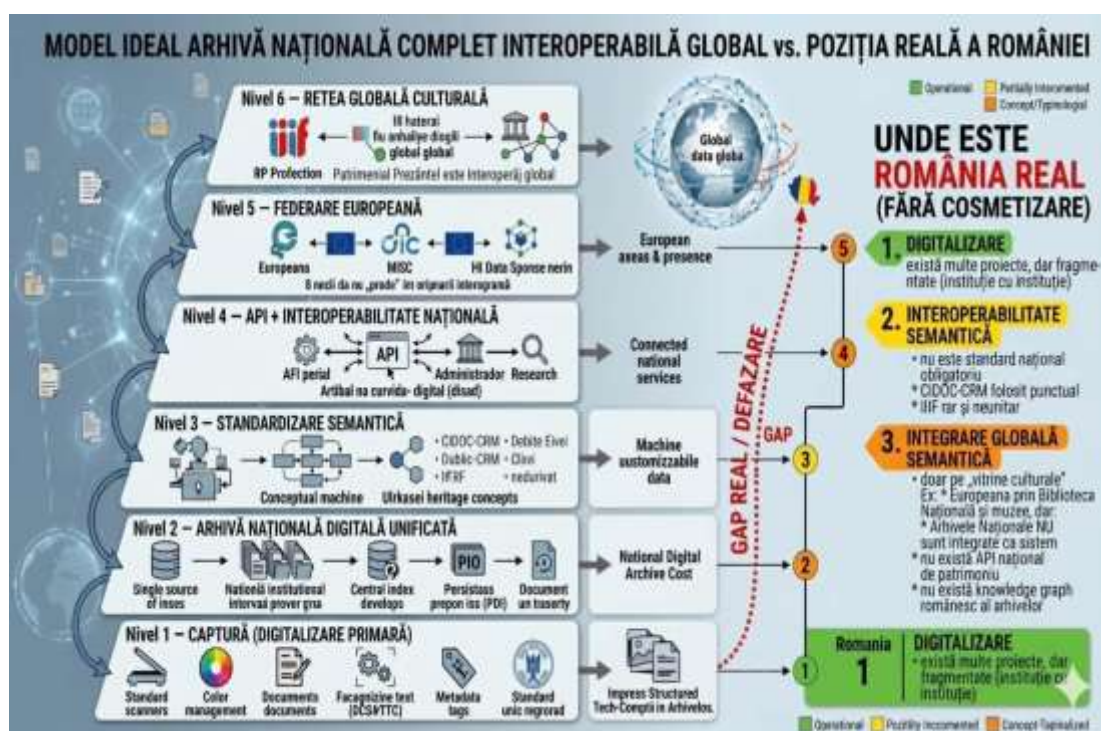


Figura 3. Cadrul European de interoperabilitate a arhivelor



Figura 4. Cadrul Național de interoperabilitate a arhivelor

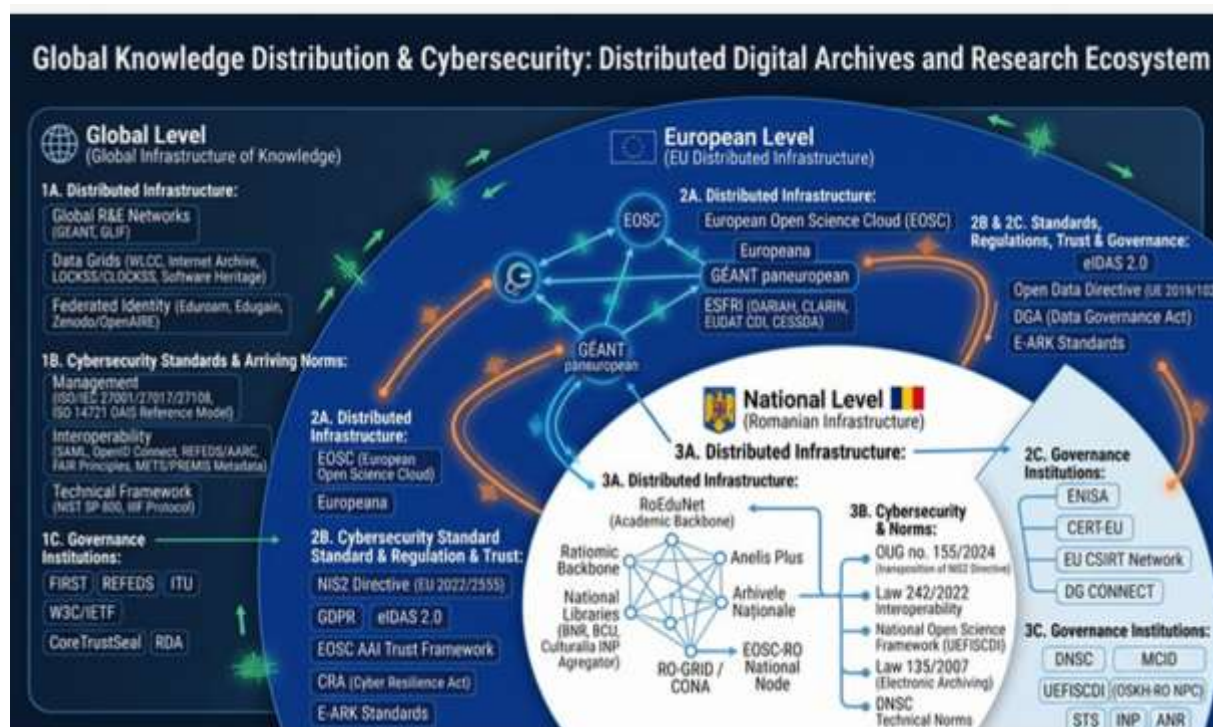


Figura 5. Ecosistemul global de distribuție a arhivelor digitale științifice

Fiind concepute pentru a facilita accesul la resursele științifice și pentru a încuraja colaborarea și schimbul de cunoștințe între cercetători din diferite domenii științifice, arhivele digitale științifice pot fi gestionate de diferite organizații sau instituții, cum ar fi edituri științifice, universități, biblioteci sau organizații de cercetare, incluzând funcționalități avansate pentru căutare, indexare și gestionare a conținutului, astfel încât utilizatorii să poată găsi rapid și eficient resursele de care au nevoie pentru lucrările lor de cercetare sau studiu. Arhivele digitale sunt decisive în diseminarea și conservarea cunoștințelor științifice, oferind un mediu sigur și accesibil pentru stocarea și distribuirea materialelor științifice. De asemenea, facilitează procesul de revizuire și de evaluare a calității lucrărilor științifice, contribuind, astfel, la îmbunătățirea transparenței și fiabilității cercetării științifice.

Impactul semnificativ al arhivelor digitale în creșterea vizibilității cercetării științifice se reflectă în mai multe moduri. Impactul semnificativ al arhivelor digitale în creșterea vizibilității cercetării științifice se reflectă în mai multe moduri. Disponibilitatea globală elimină barierele geografice și temporale permițând cercetătorilor din întreaga lume să acceseze lucrările științifice și datele de cercetare, beneficiind de acces rapid și facil la cele mai recente descoperiri și resurse din domeniile lor de interes. Echiparea cu instrumente avansate de căutare și filtrare, facilitează identificarea și descoperirea lucrărilor relevante pentru cercetători. Aceste instrumente permit explorarea rapidă a unui vast volum de informații, ajută la găsirea resurselor potrivite pentru proiectele de cercetare.



Figura 6. Relevanța interoperabilității pentru arhivele digitale

Printre exemplele de sisteme de cercetare în care transformarea digitală a arhivelor este demarată sau finalizată se pot enumera următoarele: Programul Europa digitală (DIGITAL) este un program de finanțare al UE axat pe punerea tehnologiei digitale la dispoziția întreprinderilor, a cetățenilor și a administrațiilor publice. Tehnologia și infrastructura digitală au un rol esențial în viața noastră privată și în mediile de afaceri. Ne bazăm pe ei să comunice, să lucreze, să avanseze știința și să răspundă problemelor actuale de mediu. Pandemia de COVID-19 a evidențiat nu numai cât de mult ne bazăm pe tehnologia noastră pentru a fi la dispoziția noastră, ci și cât de important este ca Europa să nu depindă de sisteme și soluții care provin din alte regiuni ale lumii. Războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei a expus și mai mult vulnerabilitățile lanțurilor noastre de aprovizionare digitale și importanța investițiilor în securitatea cibernetică și a îmbunătățirii drastice a capacităților digitale ale UE. Programul Europa digitală (DIGITAL) oferă finanțare strategică pentru a răspunde acestor provocări, sprijinind proiecte în domenii-cheie de capacitate, cum ar fi: supercalculul, inteligența artificială, securitatea cibernetică, competențele digitale avansate și asigurarea unei utilizări pe scară largă a tehnologiilor digitale în întreaga economie și societate. Acesta sprijină industria, întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile) și administrația publică în transformarea lor digitală printr-o rețea consolidată de centre europene de inovare digitală (EDIH).

În zona de cercetare universitară s-a evidențiat Proiectul „Digitizarea documentelor medievale din Arhivele Naționale ale României” prin care s-a creat Arhiva Medievală a

României, o bază de date online gratuită cu documente istorice emise înainte de anul 1600. Perioada de implementare: Decembrie 2014 – Aprilie/Octombrie 2016 (cu finalizare și conferință în 2017). Organizatori: Universitatea din București în parteneriat cu Arhivele Naționale ale României, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Arhivele Naționale ale Norvegiei. Finanțare: Mecanismul financiar SEE 2009–2014 (Programul PA16/RO12). ”Digitizarea documentelor medievale din Arhivele Naționale ale României” este primul proiect de anvergură din România pentru digitizarea arhivelor istorice. Este implementat de Universitatea din București, în calitate de lider de proiect, în parteneriat cu Arhivele Naționale ale României, Universitatea ”Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și Arhivele Naționale ale Norvegiei. Activitățile principale ale proiectului au fost:

- Digitizarea a circa 32.000 de unități arhivistice, care conțin 36.000 documente inventariate și circa 250.000 de copii digitale după documente și sigilii.
- Crearea unei baze de date accesibilă online gratuit, cu cele 32.000 unități arhivistice digitizate, care va proteja patrimoniul arhivistic și va lărgi accesibilitatea publicului la documentele istorice.
- Crearea a șapte portaluri dedicate Serviciilor Județene Cluj, Sibiu, Brașov, Iași, Covasna și Maramureș ale Arhivelor Naționale ale României, precum și Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București, care păstrează majoritatea documentelor vizate de proiect, în cadrul cărora va exista o secțiune cu muzeu virtual, cu cele mai importante date și documente pentru comunitatea locală.
- Restaurarea a circa 1000 documente din secolele XIV-XVI, pe pergament sau hârtie, a căror stare de conservare necesită această operațiune înaintea digitizării.

Ca zonă academică, cele mai active centre sunt:

1. UPB - Platforma CRESCDI Universitatea Babeș-Bolyai — istorie digitală, arhivistică, humanities.
2. Universitatea din București — arhivistică și patrimoniu digital.
3. Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu — arhive vizuale și patrimoniu construit.
4. Arhivele Naționale ale României — digitalizare documente istorice.
5. Patronatul Întreprinderilor de Arhivare Fizică și Electronică din România — rețea profesională a companiilor și specialiștilor din domeniu.